

Esipuhe vanhasta Testamentista.

Muutammat pitävät Vanhan Testamentin halpana, niinkuin se ainoastaan olis annettu Juudan kansalle, ja ei mitään enempi felpaisi, eikä muuta siinä olisi, kuin muutamia vanhoja asioita, ja luulevat että heillä on kyllä Uudessa Testamentissa, opettaen, ettei Vanhassa Testamentissa ole muuta esitettävänä kuin hengellistä ymmärrystä. Mutta Kristuksella on tästä toinen ajatus; sillä hän sanoo, Joh. 5:39. Tutkikaat Raamatuista, ne todistavat minusta. P. Paavali käskee myös Timoteusta ahkerasti lufemaan Raamatuista 1 Tim. 4:13. Ja Rom. 1:2. kerskaa hän että evanfeliumi on luvattu Jumalalta Raamatuissa. Niin myös, 1 Kor. 15:3. sanoo hän: Kristus on tullut Davidin siemenestä, kuuletettu ja kuolleista jälleen nousnut, niinkuin Raamattu näyttää. Ja P. Pietari neuvo meitä Epistolassansa tafaperin Raamattuihin, 2 Piet. 1:19. 3:15.

Joilla he meitä opettavat, ettemme katsoisi Raamatuista ja Vanhaa Testamenttia yllön, mutta paremmin kaikkein suurimmalla viirendellä sitä lufisimme; sillä he itse perustavat opetuksensa Uudessa Testamentissa niin voimallisesti ja vahvistavat Vanhan Testamentin kautta, ja siihen aina turvaavat. Niinkuin P. Luukas myös Ap. T. 17:11. kirjottaa, että Berealaiset tutkistelivat joka päivä Raamatuista, oliko niin kuin Paavali opetti. Sentähden ovat Vanhan Testamentin kirjat tosin suuressa kunniaassa pidettävät, että ne ovat senfaltainen vahva perustus, jossa Uusi rippuu ja josta hänellä on vahvistuksensa. Ja mikä Uusi Testamentti on muu kuin julkinen saarna ja ilmoitus Kristuksesta, Vanhassa Testamentissa annettu, ja Kristuksen kautta täytetty?

Mutta että yksinfertaisilla olis ojennus ja opetus näitä kirjoja suuremmalla hyödytyksellä lufemaan, on tämä esipuhe tehty ja tähän pantu. Ja olkoon ensisti itsekufi kristitty ihminen varattu ja neuvottu, loukkaantumasta ja pahentumasta siitä yksinfertaisesta puheesta ja asioista, joita hän tässä usiasti on ymmärtävä, älköönkä mitään siitä epäilkö, että ehkä kuinka halvaksi ja yksinfertaiseksi se näkyy, mikä tässä on kirjoitettu, kaikki kuitenkin on korkeimman Jumalan majesteetin, voimallisuuden ja tiedon sana, käsiala, oikeus ja teko. Sillä tämä on se Raamattu, joka tekee kaikki ymmärtäväiset ja taitavat tyhmiiksi, ja on ainoasti yksinfertaisille avoin, niinkuin Kristus sanoo, Matt. 11:25. Sentähden pitää sinun oman ajatukses tässä jättämän, ja pitämän tämän Raamatun kaikkein korkeimpana ja kalliimpana tavarana. Ajattele myös sitä, että olet tässä löytännyt sen tavarän,

jonka hintaa ja kalleutta ei yksikään ihminen koskaan taida täydellisesti arvata, ettäs löytäisit sen totisen taidon, jonka Jumala niin yksinfertaisesti ilmoittaa, kaikkea ylpenttä särkeäksensä ja maahan lyödäksensä. Tässä löydät kapalusvaatteet ja seimen, jossa Kristus makaa, sinne enkeli myös neuvoa paimenet, Luuk. 2:12. Kapalusvaatteet ovat sangen halvat ja huonot, mutta tavara Kristus, joka niissä makaa, on kallis.

Niin tiedä siis, että tämä kirja on käskykirja, joka opettaa mitä ihmisen tekemän ja jättämän pitää, ja kuinka senkaltainen käsky on pidetty ja rikottu: niinkuin Uusi Testamentti on armokirja, ja opettaa kusta ihminen saa sen, <<8>> jolla käsky täytetään. Mutta niinkuin Uudessa Testamentissa annetaan armon opin seassa monta muuta oppia ja käskyä, lihaa eli vanhaa ihmistä hillitsemään, ettei henki tässä elämässä tule ikänä täydelliseksi, eli tässä maailmassa koskaan siihen joudu, että armo kaikki vallitsisi; niin on myös Vanhassa Testamentissa käskyn seassa muutamia armon lupauksia, joilla pyhät isät ja profetat käskyn alla uskossa Kristuksen päälle autuiksi tulivat, niinkuin mekin. Kuitenkin niinkuin Uudessa Testamentissa on oikia pääkappale ilmoittaa armoa ja rauhaa, synnin anteeksi saamisen kautta Kristuksessa: niin on myös oikia pääkappale Vanhassa Testamentissa, tiettäväksi tehdä ja osottaa syntiä, ja vaatia hyvää. Senkaltaista pitää sinun Vanhassa Testamentissa etsimän ja löytämän.

Ja että me ensisti rupeemme Moseksen kirjoista; opettaa hän ensimmäisessä Kirjassansa, kuinka kaikki kappaleet ovat luodut, ja (josta hänellä on suurin syy kirjoittaa) kusta synti ja kuolema ovat tulleet, niinkuin perfeleen pahuudesta ja Adamin lankeemisesta, 1 Mos. 3:4. Mutta ennenkuin hän puhuu käskynistä, opettaa hän kohta kusta apu jälleen tulee, ajamaan pois syntiä ja kuolemaa, nimittäin, ei käskynistä eli töistä, sen vuoksi ettei käskynjä vielä ollut: vaan vaimon siemenestä Kristuksesta, joka Adamille ja Abrahamille luvattu oli, 1 Mos. 3:15. 12:3. Että niin usko pitää kohta Raamattuun alusta, ja sitte aina kaikkein töiden, käskyn ja ansioiden ylitse, kiitetynsi tuleman. Näin siis on ensimmäinen Moseksen Kirja enimmäkseen uskosta ja epäuskosta, ja mitä hedelmää usko ja epäusko kantavat, ja on sentähden kyllä evankeliumikirjaksi luettava.

Toisessa Kirjassa, koska maailma oli niin vimmuttu ja sovaistu, ettei lähes mitään enään tietty, mikä synti oli, eli kusta kuolema tullut oli, niin tuopi Jumala Moseksen, lain kanssa, ja ottaa itsellensä erinomaisen kansan, jonka kautta hän tahtoi jälleen valistaa maailman, ja lain kautta ilmoittaa synnin. Sen kansan sitoo hän kaikkinaisella lailla, ja eroittaa kaikista muista kansoista, käsknee heidän tehdä Majan, ja asettaa Jumalan palveluksen,

ruhtinaat ja virkamiehet, ja toimittaa heille sangen hyvästi sekä ruumiillisia maailman edessä, että hengellisiä Jumalan edessä.

Kolmannessa Kirjassa asetetaan erinomaisesti papin virka, lafeinsa ja oikeutensa kanssa, joiden mufaan pappein tuli hallita itseänsä ja opettaa kansaa. Siinä nähdään, kuinka papin virka ainoasti synnin tähden on säättö ja asetettu, ilmoittamaan kansalle syntiä, ja Jumalaa lepyttämään. Niin että papin virka ei muuta tee, kuin pitää kanssakäymistä synnin ja syntisten kanssa. Jonka synn tähden ei Papeille maatakaan eikä manteretta, eikä mitään maallista hallitusta annettu, vaan se oli ainoastaan heidän oma virkansa, että heidän piti ottaman vaarin kansan synnistä.

Meljännessä, kuin laki oli annettu, papit ja päämiehet olivat asetetut, Maja ja Jumalan palvelus säättö, ja kaikki, kuin Jumalan kansan tulee, oli valmis; aljetaan harjoitukset, ja koetellaan mitä menestystä senkaltaisella asetuksella olis ja kuinka se sopis. Sentähden kirjoitetaan myös siinä Kirjassa niin paljo kansan kovaforvaisuudesta ja vitsauksista, jotka siitä seurasivat. Selitetään myös muutamat lait, ja lisätään: sillä se aina niin tapahtuu, että lait ovat pian annetut, mutta kuin niitä ruvetaan harjoittelemaan, tulee kohta niin monta estettä, ettei se tahdo niin hyvään toimeen tulla kuin laki vaatii. Niin että tämä Kirja on erinomainen esikuva, kuinka kaikki ovat peräti turhat ja tyhjät, kuin lain kautta luullaan ihmiset hyväksi tehtävän, ja ettei laki mitään muuta matkaan saata, kuin syntiä ja vihaa niinkuin P. Paavali sanoo, Rom. 4:15.

Viidennessä, kuin kansa tottelemattomuutensa tähden rangaittiin, ja Jumala armonsa ja hyvän tekonsa kanssa (koska hän heille ne kaisi kuninkaan valtakuntaa antoi) joltisestikin suositteli heitä pitämään hänen lakiansa ilolla ja rakkaudella, niin Moses kertoi jälleen lain, ja kaikki mitä tapahtunut oli, (paitsi mitä pappeuteen tulee,) ja näin vastuudesta selittää kaiken mikä maailmalliseen ja hengelliseen hallitusvirkaan tulee. Ja kaikissa, niinkuin totinen ja täydellinen lain opettaja, tekee virkansa täydellisesti, ettei hän ainoasti anna lakia, vaan on myös läsnä, kuin sen jälkeen ruvetaan tekemään, ja kussa jotakin puuttuu, hän selittää ja ojentaa sen jälleen. Mutta ei tämä selitys tässä viidennessä Kirjassa opeta muuta, kuin uskoa Jumalaan, ja rakkautta lähimmäisemme tykö; sillä sitä kaikki Jumalan lait vaativat. Sentähden kieltää Moses selityksellensä kaiken sen, joka turmelee eli hufuttaa uskon Jumalan päälle, ja sen hän tekee 20 lukuun asti. Mutta mikä rakkauden estää, sen kieltää hän Kirjan loppuun asti.

Sitte on tässä ottaminen vaari ensisti, että Moses sentähden niin kiintiästi sitoo kansan kaikkinaisilla lailla, ettei ihmisellä olisi tilaa

valita itsellensä jotakuta työtä, elikkä omaa Jumalan palvelusta ajatella. Sillä ei hän ainoastaan opeta pelkäämään, uskomaan ja rakastamaan Jumalaa, mutta antaa myös niin moninaiset ulkonaisten Jumalan palveluksen tavat, uhrein, lupauksen, paastoin ja kiritusten kanssa, ettei yksikään tarvitse itsellensä valita jotakuta muuta. Vielä hän myös opettaa istuttamaan, rakentamaan, naimaan, sotimaan, lapsia, perhettä ja palkkaväkeä hallitsemaan, ostamaan ja myymään, lainaamaan ja maksamaan, ja pian sanottu: kaikki mitä ulkona ja sisällä tekeminen olis: ja sen hän tekee niin <<9>> ahkerasti, että muutamat niistä laista luullaan tyhmäksi ja turhaksi.

Mutta minfätähden hän sen tekee? Sentähden: Jumala oli omissaan itsellensä sen kansan, että se olis hänen omansa, ja hän heidän Jumalansa. Sentähden tahtoi hän heitä niin hallita, että mitä he tekivät piti oleman hänen edessänsä vahva ja oikia. Sillä koska jotakin tehdään, josta ei Jumalan sanaa ja käskyä ole, se ei mitään kelpaa hänen edessänsä, ja on kaikki turha. Sillä hän kieltää myös viidennen Kirjan 4. ja 12. luvussa mitään lisäämästä hänen lakiinsa. Ja 12. luvussa kieltää hän heitä tekemästä mitä heille oikiaksi näkyis. David myös valittaa Psaltarissa ja kaikki profetat, että kansa teki senkaltaisia hyviä töitä, jotka he itse olivat valinneet, eikä Jumala käskennyt; sillä ei hän tahdo eikä voi kärsiä, että hänen omansa jotakin tekisivät, jota ei hän ole käskennyt, olkoon kuinka hyvää tahansa. Sillä kuuliaisuus, joka Jumalan sanassa rippuu, on kaikkein hyvään töiden kaunistus ja hyvyys.

Koska siis ihmiset tässä elämässä ei taida olla paitsi ulkonaista Jumalan palvelusta ja säätyä, on Jumala antanut heille senkaltaiset moninaiset säädnyt, ja käskyllänsä sitonut heidät, että jos tahtoivat Jumalaa ulkonaisella muodolla palvella, piti heidän näin häntä palveleman, eikä ajatteleman itsellensä jotakin omaa, joten olisivat vahvat ja suruttomat että heidän työnsä kelpais Jumalalle, koska he niin vaeltaisivat kuuliaisuudessa ja Jumalan käskynissä. Ja niin heitä on jokapaikassa kielletty seuraamasta omaa järkeänsä ja vapaata tahtoansa, koska he jotakin hyvää tekevät ja hyvin elää tahtovat, ja kuitenkin heille on yltäkyllä sanottu ja määrätty paikka, sia, aika, persona, työ, sääty, ettei heidän siitä mitään pitänyt valittaman, eikä tarvittu vierasten jumalien palvelusta seurata.<<10>>

Sitälikin on ottaminen vaari, että lait ovat kolmellaiset: muutamat puhuvat ainoastansa ajallisista asioista, niinkuin keisarin laki, eli muu maailmallinen laki. Nämät lait on Jumala antanut enimmitten pahain tähden, pitämään niitä kirituksessa, ettei he tekisi pahemmin. Sentähden ovat senkaltaiset lait enemmin kieltolait kuin opetuslait, niinkuin se on, kuin Moses käski eroittaa emännän erokirjalla, 5 Mos. 24:1. Senkaltainen on myös

fiivausuhrin lafi emäntää vastaan, 4 Mos. 5:14, etc. Ne kaiffi ovat maailmalliset lait.

Muutammat opettavat ulfonaisesta Jumalan palveluksesta, niin-
kuin ennen sanottu on.

Nämät molemmat voittaa uskon ja rakkauden lafi, niin että kaiffilla muilla lailla pitää oleman heidän ojennuksensa ja mittansa uskosta ja rakkaudesta, ja sillä ehdolla pidettämän, ettei ne töillänsä ole uskoa ja rakkautta vastaan. Mutta kussa ne uskoa ja rakkautta vastaan olisivat, sitte ei ne ensinkään kelpaa.

Siitä se tulee, mitä me luemme, ettei David tappanut murhaajaa Joabia, joka kuitenkin oli kahdesti kuoleman ansainnut, 2 Sam. 3: 27. 20:10. Ja 14:11. lupasi hän Tefoan vaimolle, ettei hänen poikansa pitänyt kuoleman, vaikka hän veljensä tappanut oli. Ei hän Absalomiaakaan tappanut. Ja David itse söi pyhiä pappein leipiä, 1 Sam. 21: 6. Tamar luuli kuninkaan tyllä antavan hänelle hänen velipuolensa Amnonin avioksi, 2 Sam. 13:13. Näistä ja muista senkaltaisista teoista tyllä nähdään, kuinka kuninkaat, papit ja päämiehet usiasti ovat rohkeasti lafia vastaan tehneet, kussa usko ja rakkaus on vaatinut. Niin että usko ja rakkaus kaiffi lait ojentavat ja hallitsevat. Koska siis kaiffi lafi vaatii uskoa ja rakkautta, niin ei yksikään lafi enää kelpaa, eikä ole luettava laiksi, kuin se on uskoa ja rakkautta vastaan.

Sentähden eksyvät Juudalaiset vielä tänäpäni sangen suuresti, että he niin kovin ja ankarasti pitävät muutammat Mooseksen lait, ja ennen hylkäävät rakkauden ja rauhan, kuin he meidän kanssamme syövät ja juovat eli jotakin muuta senkaltaista tekevät, eikä katso oikein lain tointa; on siis tämä ymmärrys tarpeellinen ei ainoastaan Juudalaisille, vaan kaiffille, jotka lain alla elävät. Sillä niin sanoo myös Kristus, Matt. 12: 4. että lepopäivää saadaan rikkoa ja auttaa härkää, joka on kairoon pudonnut, joka kuitenkin ei muuta ole, kuin ajallinen ja vähä vahinko. Kuinka paljo enemmän saadaan vapaasti rikkoa kaiffinaiset lait, koska hengen vaara sitä vaatii, jos ei muutoin uskoa ja rakkautta vastaan tapahtuisi; niinkuin Kristus sanoi Davidin tehneen pyhiä leipiä syödessänsä, Mark. 2:25.

Mutta kuinka se tulee, että Moses niin sekaseuraisin panee lain, ja sekoittaa toisen toiseensa, miksei hän pane paremmin maailmallisia erinänsä ja hengellisiä taas erinänsä, uskoa ja rakkautta erinänsä, kertoo myös toisinansa yhden lain niin usein yksillä sanoilla, että joku suuttuu niitä lufemasta ja kuulemasta? Vastaus: Moses firjoittaa senjälkeen kuin hallituksessa ja tässä elämässä tapahtuu, joista hänen firjoissansa selkiästi opetetaan; sillä se tapahtuu niin, että nyt sitä nyt tätä tehtämän pitää. Ja ei yksikään ihminen taida koskaan niin laittaa elämänsä (jos se

muutoin on jumalinen), että hän yhtenä päivänä eläis ainoastansa hengellisen lain jälkeen ja toisena maailmallisen lain jälkeen. Mutta Jumala sovittaa niin kaikki lait keskenänsä, niinkuin tähdet taivaassa ja kuffaiset kedolla sekaisin seisovat, ja ei heillä näy olevan yhtään järjestyä, että ihmisen pitää oleman aina valmiin sekä yhteen että toiseen, ja tekemän sitä kuin ensisti käsiin päätyy. Niin ovat myös Moseksen lait sekoitetut.

Mutta sentähden hän niin usein kertoo, ja niin vahvasti yhtä vaatii, että siitä paljoa selkiämmin hänen virkansa oikia luonto tuttaisiin. Sillä se joka pitää lainalaista kansaa hallitseman, hänen pitää lakkaamatta hokeman ja vaatiman, niinkuin asia ajetaan; sillä ei yhtäkään lain työtä tehdä rakkaudella ja hyvällä tahdolla, vaan se pitää oleman kaikki vaadittu ja pakotettu. Koska Moses on lain opettaja, niin hänen pitää niin vaatiman, ja sillä vaatimisella osoittaman, kuinka lain työt ovat vaaditut työt, jotka väsyttävät ihmisen, siihen asti että hän sen kautta rupee tuntemaan tautinsa ja hönmielisyhtensä Jumalan lakia vastaan, ja sitte etsimään armoa, joka sitä seuraa.

Kolmanneksi on tämä oikia syy, minfätähden Moses on tullut lain kanssa, nimittäin, tietäväksi tekemään ja ilmoittamaan ihmisille heidän syntinsä ja kaiken ihmisen uskalluksen omaan väkeensä häpiään saattamaan. Siitä kutsuu hänen P. Paavali, Gal. 2:19. synnin virkamieheksi, ja hänen virkansa kuoleman viraksi, 2. Kor. 3: 6. ja Rom. 3:20. 7:7. sanoo hän: ettei lain kautta muuta tule kuin synnin tunto; ja Rom. 3:20: ei kenkään tule hurskaaksi lain töiden kautta Jumalan edessä; sillä ei Moses lain kautta mitään muuta matkaan saata, vaan osoittaa mitä tehtämän ja jätettämän pitää. Mutta väkeä ja voimaa senkaltaista tekemään ja jättämään, ei hän anna, vaan jättää meidät syntiin. Mutta koska me niin jäämme syntiin, tunkee kohta kuolema päällemme, niinkuin kosto ja rangaistus synnin tähden. Siitä kutsuu P. Paavali synnin kuoleman odaksi, 1 Kor. 15:56. sillä kuolemalla on synnin tähden kaikki oikeus meitä vastaan. Mutta jollei lakia olisi, niin ei myös olisi yhtäkään syntiä, Rom. 4:15. Sentähden Moses tämän kaiken matkaan saattaa, koska hän lain kautta herättää ja ilmoittaa synnin, ja niin kuolema voimallisesti seuraa syntiä; että selkiästi ymmärretään, minfätähden P. Paavali kutsuu Moseksen viran synnin ja kuoleman viraksi, 2 Kor. 3: 6. sillä ei hän lain kautta mitään muuta matkaan saata meidän päällemme, kuin synnin ja kuoleman.

Mutta kuitenkin on senkaltainen synnin ja kuoleman virka hyvä ja suuresti tarpeellinen; sillä kussa ei Jumalan laki ole, siinä on ihmisen järki ja toimi niin sovia, ettei hän taida tuta syntiä. Sillä ei ihminen sitä tiedä, että epäusko ja epäily Jumalasta on synti, eikä hän tiedä, että Jumalan päälle pitää uskottaman ja luotet-

taman, vaan pysyy sofeudessansa surutoinna ja paatuneena, eikä ikänä ymmärrä, että se on synti. Ja tekee välissä muutamia hyviä töitä, ja pitää ulkonaisella muodolla kunniallista elämäfertaa, luullen itsensä autuaaksi, ja kaikki asiansa hyvin toimittaneensa. Niinkuin me näemme pafanoissa ja ulkofullatuissa, koska he kaikki parhain elävät. Ei hän myös tiedä lihan pahaa himoa ja vainoa vihollisia vastaan synniksi. Vaan että hän ymmärtää ja näkee kaikki ihmiset olevan senfuriset, pitää hän sen luonnollisna ja hyvänä kappaleena, luullen siinä tyllä olevan, että ihminen ainoasti ulkonaisista töistä itsensä varjeelee. Sentähden pysyy hän surutoinna, ja pitää sairautensa väkevyytenä, syntinsä hurskautena, pahansa hyvänä, eikä sitä edemmäksi joudu.

Katsos, tätä sofeutta ja ylpenyttä ajamaan pois, on Moseksen virka tarpeellinen. Mutta ei se taida ajettaa pois, muutoin, ellei se ennen tule ilmi ja tutuksi: joka tapahtuu lain kautta, joka opettaa ihmisen pelkäämään Jumalaa, luottamaan ja uskomaan hänen päällensä, ja rakastamaan häntä, ei myös pitämään pahaa halua eli vainoa jonkun ihmisen tykö. Koska ihminen näitä kuulee ja oikein ymmärtää, niin hän hämmästyhy, sillä ei hän tosin löyhä itsessänsä lohduitusta eli uskoa, eikä pelkoa eli rakkautta Jumalan tykö, eikä myös mitään rakkautta lähimmäisensä tykö, vaan peräti epäuskon, epäilyksen, ylönkatseen ja vainon, etc. Jumalaa vastaan, lähimmäistänsä vastaan myös vainon ja pahan tahdon. Mutta koska hän nämät näin löyhtää, niin on fuolema kohta silmäin edessä, joka tahtoo senkaltaiset syntiset tuomita ja kadottaa.

Tästä siis synti kutsutaan fuoleman odaksi; sillä synnin kautta hän meidät tappaa. Niin herätetään ja ilmoitetaan synti lain kautta, jolla ihmisten ylpenys ja foreus maahan lyödään, että hän rupee värisemään ja epäilemään, eikä muuta mitään tehdä taida, kuin huutaa profetan kanssa: minun on Jumala hyljännyt, Jes. 49: 14. en minä ikänäni autuaaksi tule, etc. Katso tämä oikeutta myöten kutsutaan helvettiin viedä. Sitä ymmärtää P. Paavali niillä lyhykäisillä sanoilla, 1 Kor. 15: 56: fuoleman ota on synti, mutta laki on synnin voima. Niinkuin hän tahtoio sanoa: että fuolema meitä pistää ja tappaa, sen synti matkaan saattaa, joka meissä löydetään ja on vikapää fuolemaan. Mutta että ihminen löyhtää itsessänsä synnin, joka fuolemaan vikapääksi tekee, sen laki matkaan saattaa, joka ilmoittaa ja tietäväksi tekee synnin, josta emme ennen mitään tietäneet, ja olimme sentähden suruttomat.

Katsos, kuinka voimallisesti Moses senkaltaista virkaansa tekee ja toimittaa, että hän saattais ihmisen oman toimen ja järjen peräti häpiään, ei hän ainoasti senkaltaista lakia anna, joka puhuu luonnollisista ja oikeista synneistä, niinkuin ne kymmenen käskysanaa, vaan hän tekee myös sen synniksi, joka ei luonnostaan synti ole, tunkein ja painain heitä suurella synnin läjällä.

Sillä epäusko ja pahat himot ovat luonnostansa synti ja kuoleman ansiolliset. Mutta ettei hapainta leipää pidä pääsiäisenä syötämän, eikä saastaista eläintä syötämän, eikä ihoa haavoitettaman, ja muita senkaltaisia, jotka Levin pappuus lukee synniksi, se ei ole synti eikä paha luonnostansa; vaan on sentähden synti, että se on lain kautta kielletty, jota lafia kyllä hyvin taitaan olla paitsi. Mutta ne kymmenen käskyä ei ole niin, sillä se on synti, vaikka ei ne vielä kirjoitetut eikä tutut olleet. Niinkuin pafanoitten epäusko on synti, vaikka ei he sitä tiedä eikä lue synniksi.

Niin me siis näemme, ettei senkaltaiset ja niin moninaiset Moseksen lait ole ainoastaan sentähden annettut, ettei kenkään tarvitsis itsellensä valita jotakin hyvää tehdä ja hyvin elää; vaan paljoa enemmän sentähden, että synnit lisättäisiin ja koottaisiin vaivaamaan omaatuntoa, että paatunut ihmisten sofeus oppis tuntemaan itsensä, ja ymmärtämään heikkoutensa hyvään ja niin vaadittaisiin ja ahdistettaisiin etsimään jotakin muuta kuin lafia taikka omaa voimaansa, nimittäin Jumalan armoa, joka on Kristuksessa luvattu. Sillä kaikki Jumalan laki on hyvä ja oikia, vaikka hän käskis meitä oljen korren ottamaan maasta. Niin ei se taida olla hurstas eli hyvä sydän, joka senkaltaista hyvää lafia ei pidä, eli ylönnielisesti pitää. Mutta ei voi ihmisen luonto itsestänsä muutoin sitä pitää, kuin vaadittuna; sentähden pitää ihmisen hyvästä Jumalan laista tuntemaan ja selkiästi ymmärtämään pahuutensa, ja etsimän Jumalan armoa ja Kristuksen apua.

Sentähden, kuin Kristus tulee, laffaa varsinfin Levin laki, joka synniksi tekee sen, mikä ei luonnostansa synti ole, niinkuin sanottu on. Laffaavat myös ne kymmenen käskyä, ei niin, ettei niitä ensinkään pidä pidettämän eli täytettämän, vaan Moseksen virka siinä laffaa, niin ettei se enää kymmenen käskyn kautta saata syntiä voimalliseksi, ja ettei synti enää ole kuoleman ota. Sillä Kristuksen kautta on synti anteeksi annettu, Jumala lepnytetty, ja sydän rupee rakastamaan lafia, niin ettei Moseksen virka enää taida meitä laittaa taikka nuhdella, niinkuin se teki ennenkuin Kristus tuli armoinensa.

Tämän opettaa P. Paavali, 2 Kor. 3:14. kussa hän sanoo: että firffaus laffaa Moseksen kasvoista sen firffauden tähden, joka on Jesuksen Kristuksen kasvoissa. Se on: Moseksen virka, joka meitä syntiseksi ja häpiään saattaa pahuutemme ja tyhjyntemme tunnon paisteella, ei tee meille enää mitään pahaa, eikä peljätä eli kauhistu kuolemalla niinkuin ennen; sillä meillä on nyt Kristuksen kasvoihin firffaus, se on armon virka, jonka kautta tunnemme Kristuksen, ja saamme hänen vanhurskautensa, elämän ja vahvistuksen, jolla täytämme lain, ja kuoleman ja helvetin voitamme. Niinkuin ne kolme apostolia näkivät Taborin vuorella Moseksen ja

Eliaan, eikä kuitenkään heitä hämmästyneet eli peljästyneet, suloisien Kristuksen kasvoihin kirkkauden tähden Matt. 17:2. Mutta 2 Mos. 34:35. luetaan, kuinka Israelin lapset ei taitaneet kärsiä sitä kirkkautta ja paistetta, joka oli Mooseksen kasvoissa, vaan hänen piti pitämällä peitteen edessään; sillä ei Kristus ollut heitä ilmeisesti läsnä.

Sillä kolmellaiset ovat lain opetuslapset: ensimmäiset ovat, jotka kuulevat lain ja katsovat sen yllön, pitävät pahaa elämäkertaa ilman pelvotä; näiden tykö ei tule lafi ensinkään, joiden esikuvat olivat ne vasikan palvelijat korvessa, joiden tähden Moses löi taulut rikki eikä tuonut lafia heidän tykönsä, 2 Mos. 32: 6, 19.

Toiset ovat, jotka rupeevat täyttämään lafia omalla voimallansa ilman Jumalan armoa. Näitä tarfoitetaan niillä, jotka ei taitaneet katsoa Mooseksen kasvoihin, koska hän toisen kerran taulut toi. Näiden tykö tulee lafi, mutta ei he kärsi sitä ensinkään, sentähden tekevät he peitteen sen päälle, ja pitävät ulkofultaista elämää ulkonaisilla lain töillä, jonka kuitenkin lafi kaiten tekee synniksi, kuin peite tulee otetuksi pois; sillä lafi osoittaa, ettei meidän voimamme paitsi Kristuksen armoa mitään ole.

Kolmannet ovat, jotka selkiästi näkevät Mooseksen ilman peitettä. Nämät hymmärtävät lain mielen, kuinka hän mahdottomia anoo ja vaatii. Siinä on siis synnillä hänen täysi voimansa, siinä on kuolema voimallinen, siinä on Goliatin keihäs hirmuisesti suuri, että sen tutkain tyllä kuusi sataa sikliä painaa, niin että kaitkein Israelin lasten tähtynä paeta, paitsi yhtä Davidia, Kristusta meidän Herraamme, joka meitä kaitista näistä lunastaa ja pelastaa. Sillä jos ei Kristuksen kirkkaus tulisi väliin, kussa senkaltainen Mooseksen kirkkaus on; niin ei taitaisi yksikään tätä lain kiiltävää paistetta, se on, synnin ja kuoleman pelkoo, kärsiä. Nämät luopuvat kaitista töistensä ja uskalluksestansa niihin, eikä laista muuta opi, kuin tuntemaan syntinsä ja halajamaan Kristusta, joka myös oikia Mooseksen virka on ja lain oma luonto.

Sen on myös Moses itse tehnyt tietäväksi nimittäin, että hänen virkansa ja opetuksensa piti oleman Kristukseen asti, ja sitte laffaaman, josta hän sanoo, 5 Mos. 18:15. Herra sinun Jumalas herättää sinulle veljistäs Profetan niinkuin minun, häntä sinun pitää kuuleman, etc. Tämä on totisesti kaitkein paras, kallein ja oikia tuuma koko Mooseksessa, jota myös apostolit niin vahvasti ovat esittäneet, vahvistaaksensa evankeliumia, ja lafia laskeaksensa alas, ja profetat myös ovat siitä sangen paljon ottaneet. Sillä koska Jumala toisen profetan tässä lupaa, jota heidän kuuleman pitää, siitä seuraa, että hän kaiteti jotakin toista opettava oli kuin Moses opetti, ja antaa Moses niin hänelle voimansa, ja astuu pois hänen edestänsä, että häntä nyt

kuultaisiin. Niin ei taida olla, että se Profeta opettais lafia; sillä Moses on kyllä sen jo täydellisesti toimittanut, niin ettei lain tähden tarvita jotakuta toista profetaa herättää. Sentähden on se totisesti sanottu armon opista ja Kristuksesta.

Sen synn tähden kutsuu myös P. Paavali Moseksen lain Vanhaksi Testamentiksi, 2 Kor. 3:14, ja Kristus myös, koska hän Uuden Testamentin asetti, Matt. 26:28. Ja on sentähden yksi Testamentti, että Jumala siinä lupaa ja aikoo antaa Israelin kansalle Kanaan maan, jos he muutoin pitäisivät mitä hän käskennyt oli. Hän antoi myös heille sen, niinkuin hän luvannut oli, ja se vahvistettiin lammasten ja kauristen fuoleman ja veren kautta. Mutta ettei tämä Testamentti ollut perustettu Jumalan armoon, vaan ihmisten töihin, tähtyi sen vanheta ja tyhjäksi tulla, ja maa, joka luvattu oli, piti jälleen otettaman pois, ettei työt voineet lafia täyttää. Mutta toinen Testamentti oli tuleva siaan jälleen, joka ei meidän töihimme ollut perustettu, vaan Jumalan sanaan ja töihin, ettei sen pitänyt vanheneman, vaan pysymän vahvana ijankaikkiseen aikaan. Sentähden on myös se hänen fuolemansa ja verensä kautta vahvistettu, joka ijankaikkinen on, ja ijankaikkinen maa luvattu ja annettu. Nämät olkoon sanotut Moseksen Raamatuista ja virasta.

Mutta nyt ehkä kysyy joku: mitä tulee pitää profetaista ja muista Raamatun kirjoista. Tähän vastataan: ei ne mitään muuta tahdo eli tee, vaan kaikki harjoittavat Moseksen virkaa, opettaen kansalle Jumalan käskyjä ja lafia, ja aheroitsevat, ettei kansa vääräin profetain ja saarnamiesten kautta lain oikeasta harjoituksesta vieteltäisi omiin töihinsä ja epäjumalisiin löntämisiinsä vaan paremmin vahvana pysyisivät lain oikeassa ajatuksessa ja toimessa, joka on, että ihminen siitä tuntee heikkoutensa, ja sitte etsii apua Kristukselta. Sentähden ne myös usein selkiämmin selittävät, mitä Moses Kristuksesta sanonut on, ja panevat eteen esikuvat, joista ihminen näkee, kutka ne ovat, joilla lain oikea ymmärrys on eli ei, ja mitä kummankin heidän palkkansa taikka rangaistuksensa on ollut. Niin ettei profetat mitään muuta ole kuin Moseksen ja hänen virkansa todistajat, että he lain kautta kaikki ihmiset Kristuksen työ saattaisivat, josta ne myös kaiken taitonsa, ja mitä he kirjoittavat ja opettavat, saaneet ovat.

Viimeiseltä, jos joku tahtoo tässä etsiä hengellistä ymmärrystä, ja Levin lain ja pappeuden hengelliseen selitykseen vetää, olkoon hänelle tämä lyhykäinen ojemmus. Ensinnä, ettei hän ylimmäisellä papilla muuta ymmärrä kuin ainoastaan Kristuksen, niin kuin Epistola Hebrealaisille sen selkiästi opettaa. Sitälkin on myös Kristus itse uhri ja alttari; sentähden niinkuin Levin ylimmäinen pappi uhrillansa ne synnit otti pois, jotka ei luonnosta syntiä olleet, niin on myös meidän ylimmäinen Pappimme, Kristus,

oman ruumiinsa ja verensä uhrin kautta ottanut pois oikian synnin, joka luonnostansa on synti. Ja on vihdoin mennyt esiripun kautta Jumalan tykö, että hän meille iankaikkisen sovinnon ja lepytyksen saattanut olis. Sitte ovat ylimmäisen papin pojat, joilla jokapäivä uhrin kanssa tekemistä oli, kaikkein kristittyin ihmisten esikuva, jotka myös itsensä uhraavat Jumalalle, ja Pyhän Hengen ja rakkauden kautta, syntiä ja vanhan ihmisen jätöksiä kuluttavat ja polttavat, joka on senfaltainen uhri, joka Jumalalle hyvästi hajaa, se on, saattaa hänen edessänsä hyvän ja puhtaan omantunnon. Näin P. Paavali nämät selittää, Rom. 12:1. jossa hän opettaa meitä uhraamaan ruumiimme Jumalalle pyhäksi, eläväksi ja otolliseksi uhriksi. Jotka me teemme, niinkuin sanottu on, alinomaisella evankeliumin harjoituksella, saarnaten ja usfoin. Tämä olkoon tällä erällä lyhykäiseksi neuvoksi, kuinka Kristusta ja evankeliumia pitää Vanhassa Testamentissa etsittämän.